

KANAĞIÇE İĞNE TEKNİĞİNİN GÜNÜMÜZ TEKNOLOJİSİNDE TASARIM VE UYGULAMA SÜREÇLERİ

DESIGN AND APPLICATION PROCESSES OF CANVAS NEEDLE TECHNIQUE IN TODAY'S TECHNOLOGY

Emine ODABAŞI*

Mitat KANDEMİR**

ÖZ: Türk işlemlerinde kullanılan teknikler oldukça çeşitlidir. Bu teknikler arasın yer alan kanaviçe, Türk el sanatları içerisinde geçmişten günümüze kadar değerini korumuştur. Günümüzde de hala yapılan zevkli ve gösterişli bir işleme türüdür. Sanayi devrimiyle birlikte teknoloji ve makineleşme hızla gelişmiştir. Günümüzdeki teknolojik gelişmeler nakış alanını da etkilemiş, geliştirilen bilgisayar destekli nakış makinelerinin kullanımı yaygınlaşmıştır. Böylece daha kısa zamanda, daha ucuza, daha az insan gücü ile üretim sağlanmıştır. Kendine özgü estetik çizgisi ve teknik özellikleri bulunan kanaviçe tekniğinin günümüzde bilgisayar destekli nakış programları ile tekniğe bağlı kalınmadan uygulanmakta böylece geleneksel özelliğini yitirmektedir. Bunu önlemenin yolu bilgisayar destekli nakış programında kanaviçe tekniğini bilen nitelikli eleman yetiştirmektir. Bu doğrultuda yapılan bu çalışma da; belgesel tarama ve iş analize dayalı betimsel bir yöntem kullanılarak, kanaviçenin aslına uygun olarak günümüze kazandırılması, bilgisayarlı destekli nakış makinelerinde uygulanması için desen tasarımlarını hazırlama, tüm aşamaları içeren öğretim programı önerisi hazırlama ve geliştirme sağlayarak benzer çalışmalara örnek oluşturması amaçlanmıştır. Bu kapsamda Konya merkezinde bulunan kanaviçe tekniği ile yapılmış ürünlerin fotoğrafları çekilmiştir. Bunlardan iki adet kanaviçe örneğinin deseni çıkartılarak Accurate4 Nakış Desen programında tasarımı yapılmıştır. Hazırlanan desen kalıpları bilgisayarlı nakış makinelerinde denenerek kalıp üzerinde düzeltmeler yapılmış ve ürüne dönüştürülmüştür. Bu uygulama ile bilgisayarlı nakış makinelerinde kanaviçe geleneksel tekniğinin uygulanabileceği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Konya, işleme, kanaviçe, nakış programları, bilgisayar destekli nakış makinesi.

ABSTRACT: There is a variety of techniques used in Turkish embroideries. Being among these techniques; canvas has protected its value as a Turkish handicraft from past to present. It is still used as a decorous and an elaborate type of embroidery today. Technology and mechanization have developed rapidly together with the industrial revolution. Today's technological developments have also affected the area of embroidery and computer-aided embroidery machines have started to be used commonly. Thus, the production is provided in a shorter time, at a lower cost and with less labor force. Today, the canvas technique which has a distinctive esthetical style and technical properties is applied with computer-aided embroidery

* Arş. Gör - Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi El Sanatları Tasarımı ve Üretimi Bölümü/Ankara - eminemineodabasi@gmail.com

** Öğr. Gör. - Konya Selçuk Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi El Sanatları Tasarımı ve Üretimi Bölümü/Konya - mitatkandemir@hotmail.com

This article was checked by Turnitin.

programs independently of techniques and thus, loses its traditionality. The only way of preventing this is to train qualified personnel who are acquainted with the canvas technique in computer-aided embroidery programs. Accordingly, this study aims to; bring the canvas technique to the present in accordance with the original text, prepare pattern designs in order to apply it in computer-aided embroidery machines, prepare and develop a curriculum suggestion including all stages so as to set an example to similar studies by using a descriptive method based on documentary screening and work analysis. In this context, the products made with the canvas technique in the center of Konya have been photographed. A canvas example of two of these products has been drawn and designed in the Accurate4 Embroidery Design program. The pattern moulds prepared have been tried in computer-aided embroidery machines, improved and transformed into products. This application has proved that the traditional canvas technique can be applied in computer-aided embroidery machines.

Keywords: Konya, embroidery, canvas, embroidery programs, computer-aided embroidery machine.

Giriş

El sanatları, bireyin bilgi ve becerisine dayanan, genellikle doğal hammaddelerin kullanıldığı, elle ve basit aletler dışında makine gücüne ihtiyaç duyulmadan yapılan ve toplumun kültürünü, gelenek ve göreneklerini, folklorik özelliklerini taşıyan, yapan kişinin zevk ve becerisini yansıtan, gelir sağlayıcı üretime yönelik etkinliklerdir.

El sanatları ilk dönemlerde insanların günlük ihtiyaçlarını karşılamak, giyinme barınma gibi, daha sonraki dönemlerde ise insanların süslenme, buldukları mekânları süsleme gibi kişisel zevk ve isteklerini karşılayacak ürünler olarak üretilmiş ve üretilmektedir (Arlı, 1992: 23). Klasik estetik kurallarına göre resim, heykel ve mimari gibi güzel sanatlar dışında kalan hem güzel hem de yararlı olma niteliğini taşıyan, bir ya da birden fazla kişinin oluşturduğu, yinelenen, farklı estetik kategoriler düzeyinde ürünleri kapsayan bu sanat dalı çok geniş bir yelpazeye yayılmaktadır (Barışta, 2003: 2).

Geleneksel Türk el sanatları bir ulusun, bir toplumun geçmişten günümüze yaşamışlığının bir değerler birikimidir. Oluşmuş, olgunlaşmış kültürünün donatılmış yansımasıdır. Bir toplumun yaşam tarzının, gelenek ve göreneklerinin, kuşaktan kuşağa aktarılmasında, geliştirilerek devam ettirilmesinde önemli bir yer tutar. Çeşitli uygarlıkların hüküm sürdüğü, zengin kültürel yapıya sahip ülkemiz, geçirdiği tarihsel evrim içerisinde üzerinde yaşayan kültürlerin özelliğini taşıyan el sanatlarına sahiptir (Onuk, 1998: 7).

Süslenme ve süsleme arzusu ile ortaya çıkan işleme el sanatlarında önemli bir yere sahiptir. İhtiyaçlarını giderme güdüsü ile insanoğlu zamanla giysilerini, evlerini, kullandıkları eşyaları süsleyerek bunu bir sanat haline dönüştürmüştür (Odabaşı ve Özdemir, 2018: 33). İşleme ;“Bir bez veya bir kumaş üstüne iğneye geçirilmiş beyaz veya renkli ipliklerle ve sırmalarla düz veya kabartılı olarak yapılan tezyinata denir” (Arseven, 1975: 843).

İşlemler dokumanın atkı ve çözümlü iplikleri üzerinde yapılan işlemler doğrultusunda beş grupta toplanmıştır.

a) Dokumanın iplikleri üzerinde yürütülen iğneler; Serbest stil iğneler; gözeme sarma, Çin iğnesi, balıksırtı, Romanya iğnesi, Girit iğnesi, Fransız düğümü (tohum), zincir ve Bulonya iğnesi, İplik sayılarak yapılan iğneler; hesap işi, kum iğnesi, pesent, muşabak, mürver, çiğerdeldi, tel kırma ve kanaviçedir. b) Dokumanın iplikleri kapatılarak yapılan iğneler; Atma iğneleri; kordon işi, Romanya atması, Buhara atması, Jakobyen atması ve dival işi, Kapama iğneleri; aplike, boncuk işi, pul işi ve metal plaka kapamadır. c) Dokumanın iplikleri çekilerek yapılan iğneler; Tek yönde iplik çekilerek; antika ve kesme ajur, Çift yönde iplik çekilerek yapılan iğneler; Antep işi olarak isimlendirilen delik işi ve Hardanger işi çeşitlemeleridir. d) Dokumanın iplikleri kesilerek yapılan iğneler; Kenar süsleme iğneleri; fisto nakışları, Kumaş süsleme iğnelerine; delinerek yapılan çiğerdeldidir. e) Dokumanın ya da dokumaların iplikleri bağlanarak yapılan iğneler; Bağlama iğneleri; yamama ve kumru gözü iğneleri, Geçme iğneleri Osmanlı döneminden başlayarak, giderek yok olmuş olan geçme işi günümüzde hiç uygulanmamaktadır (Barışta, 1997: 1).

Dokumanın iplikleri üzerinde yürütülen iğneler grubunun iplik sayılarak yapılan iğnelere olan kanaviçe halk işlemleri arasında Türk kadınının en çok ve yaygın olarak uyguladığı bir işleme çeşididir. Kanaviçe, seyrek dokunmuş keten bezin üzerine renkli ipliklerle, çarpı şeklinde yapılan işlemdir (Demirel, 2016:382). Sık dokunuşlu kumaşlarda ise kanava bezi kullanılarak işleme yapılabilir. İşlenecek motif veya suyun (bordürün) ölçülerine uygun kesilen kanava bezi esas kumaş üzerine teyellenir. İşleme sırasında kanava bezinin karelerinden faydalanılır. İşleme bitirildikten sonra bez en ve boy ipliklerinden çekilerek yok edilir (İlker, 1992: 10).

Türklerde, 16. yüzyıldan itibaren uygulanmış, fakat 19. yüzyıldan itibaren yaygınlaşarak Anadolu Türk halk işlemleri içerisinde yerini almıştır (Demirel, 2016:382). 20. yüzyılda ise Anadolu'nun hemen her bölgesinde en yaygın iğne tekniği olarak kullanılmıştır (Barışta, 1997:45, Çelebilik ve Civelek, 2012:317). Anadolu'nun pek çok yerinde çarpaz iğne adıyla bilinen kanaviçenin işleme tekniğini, üst üste ve yan yana sıralanmış, birbirini çarpı şeklinde kesen formlardan oluşan bir işleme tekniğidir.

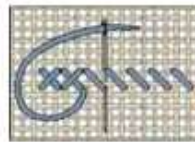
Yarım çarpı işi

Şekil:1

(Kaynak: URL-1)

Çarpı işi

Şekil:2

Kanaviçe geleneksel işlemelerimizin teknik özelliklerinin korunarak uygulanması ve teknolojiye uygun olarak günümüze kazandırılabilmesi için; öncelikle işlemelerin incelenerek teknik özelliklerinin belirlenmesi gerekmektedir. Teknolojinin gelişmesi nakış alanını da etkilemiş, geliştirilen bilgisayar destekli nakış makinelerinin kullanımı yoğunlaşmıştır. Böylece daha kısa zamanda, daha ucuza, daha az insan gücü ile üretim olası kılınmıştır. Ancak işlemelerin; ticari kaygılarla ve eğitimsiz bireylerce yapılması; sanatsal nitelik taşıyan geleneksel işlemelerimizin karakteristik özelliklerinin yok olmasına neden olmaktadır. Kendine özgü teknik özellikleri bulunan kanaviçe tekniğinin günümüzde Bilgisayar Destekli Nakış makinelerinden uygulanabilmesi için gerekli bilgisayar eğitimi almış, bilgisayarlı makinede desen tasarımı ve üretim yapabilecek elemanlarla sağlanabilir.

Bu araştırmanın amacı, kanaviçe tekniğinin özellikleri bozulmadan günümüz teknolojisi ile Bilgisayar Destekli Nakış Makinelerinde uygulamak için desen kalıbı hazırlamak ve tüm aşamaları içeren öğretim programı önerisi oluşturmaktır. Böylelikle kanaviçenin geleneksel özelliklerinin korunarak uygulanabilmesine olanak sağlamak, bu konuda yapılacak çalışmalara yardımcı kaynak oluşturmak. Ayrıca tekniği uygulayacak kişilerin bu konuda bilgi sahibi olmasına yardımcı olmak ve teknolojinin getirdiği yeniliklerden faydalanarak günümüz modasına uygun ürünler yapıp işlemelerimizi gelecek nesillere aktarmaktır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

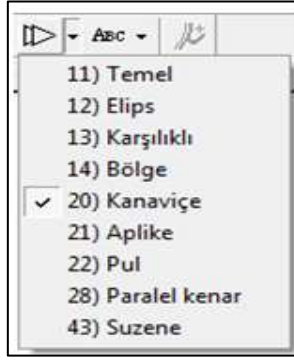
Çalışmada öncelikle araştırmaya kaynak oluşturacak verilerin toplanması amacıyla literatür taraması yapılmıştır. Yapılan literatür taramasında; (Sözlük, tez, internet, dergi vb.) eldeki kaynaklar, YÖK kütüphanesindeki ilgili tez taramaları ve internetteki ilgili siteler incelenerek elde edilen bilgilerin yanı sıra Accurate4 Nakış Desen sisteminin satışını yapan firma yetkililerin programla ilgili bilgilerine başvurulmuştur.

Konya merkezinde bulunan kanaviçe tekniği ile yapılmış ürünlerden çekilen fotoğraflardan iki adet üründen yararlanılmıştır. Bu ürünlerdeki desenlerden faydalanılarak tekniğin karakteristik özellikleri korunup Accurate4 desen çizim programında belirli kompozisyonlar oluşturmak suretiyle tasarımlar yapılmıştır. Tasarım aşamasında, programda bazı sabit parametre ayarlarının değiştirilmesi ile tekniğe uygun hale getirilmiştir.

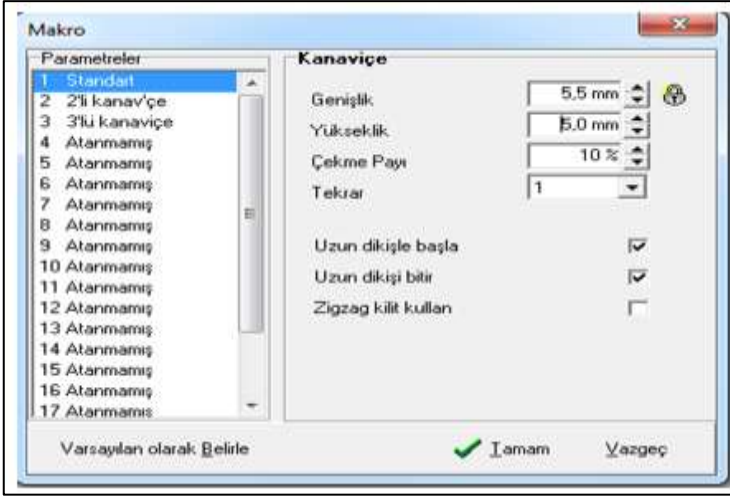
Üretim aşamasında, tasarımlar bilgisayar destekli nakış makinesine aktarılarak oluşturulacak ürünlerin işlemeleri yapılmıştır. Bu çalışmada oluşturulan ürünler ve kullanılan teknik deneyseldir ve seri üretimler için kaynak oluşturmaktadır.

Bilgisayar Destekli Nakış Makinelerinde Uygulamak İçin Accurate4 Desen Çizim Programında Kanaviçe Tekniği Yapım Aşamaları:

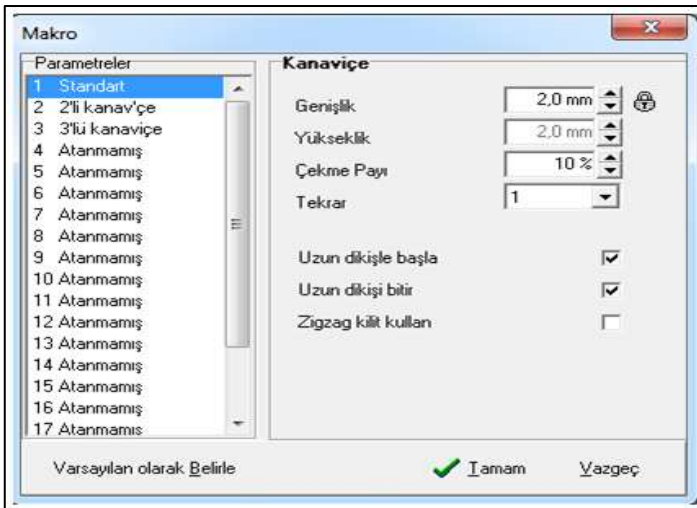
- Farenizin okunu Makro menüsü simgesine getirip sol tıklayınız.
- Makro dikiş teknikleri açılacaktır.(Şekil:3)
- Makro Dikiş tekniklerinde Kanaviçe Tekniğini tıklayınız. (Şekil:3)
- Kanaviçe tekniğini tıkladığınızda karşınıza bu pencere çıkacaktır. (Şekil:4)
- Açılan pencerede kilit işaretine tıklayın kilidi açık hale getirin. (Şekil:4)
- Açılan pencerede Genişlik kısmını okları kullanarak 2.00mm. Getirin. (Şekil:5)
- Açılan pencerede yükseklik kısmını 2.00mm.getirin. (Şekil:5)
- Kilidi Kapatın. (Şekil:5)
- Not:* Kanaviçe tekniği eni ile boyu eşit olduğu için.
- Açılan pencerede çekme payı % 10 olarak ayarlayın. (Şekil:5)
- Not:* Kumaşın dokumasına farklılık gösterebilir.
- Açılan pencerede tekrar bölümünü oklar yardımıyla 4 tekrara getiriniz. (Şekil:6)
- Not:* işleme yapacağınız iplik numarasına bağlı olarak tekrar sayısını arttırıp ya da düşürebilirsiniz.
- Açılan Pencere tamamı tıklayınız ve çizmeye başlayabilirsiniz. (Şekil:6)
- Çalışma yapacağınız alanda ızgara oluşacaktır ve bu kareler 2x2 mm büyüklükte olacaktır. (Şekil:7)
- Çizmek istediğiniz motifi karelere gelecek şekilde çizmeye başlayınız. (Şekil:8)
- Çizmek istediğiniz motifi bitirip farenizin orta tekerine bir defa basınız. (Şekil:9)
- Motif bittiğinde farenizin orta tekerine 2 defa tıkladığınızda işlemeniz bitmiş olacaktır. (Şekil:10)
- Çizmek istediğiniz motifte ikinci renk varsa ana ekranın sol alt köşesinde renk skalası var oradan istediğiniz rengi seçebilirsiniz. (Şekil:11)
- İşlemleri aynı şekilde devam edip bitirin. (Şekil:12)

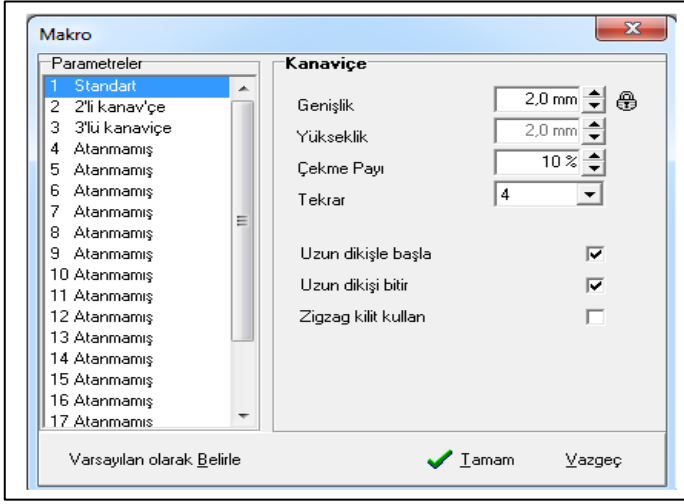
Şekil 3: Makro Dikiş teknikleri bölümü.

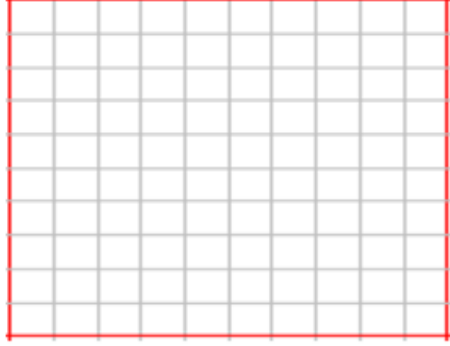
Şekil 4: Kanaviçe tekniği Parametreleri menüsü.

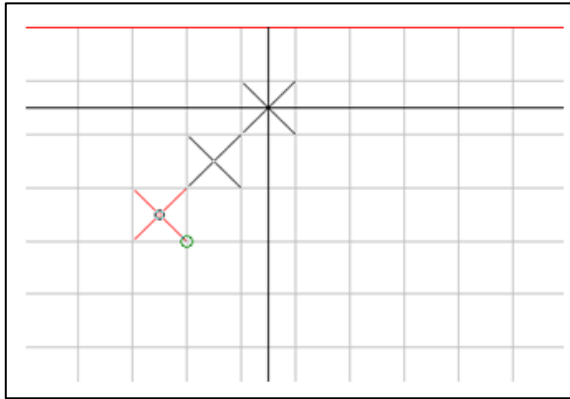
Şekil 5: Kanaviçe tekniği Parametreleri menüsü.

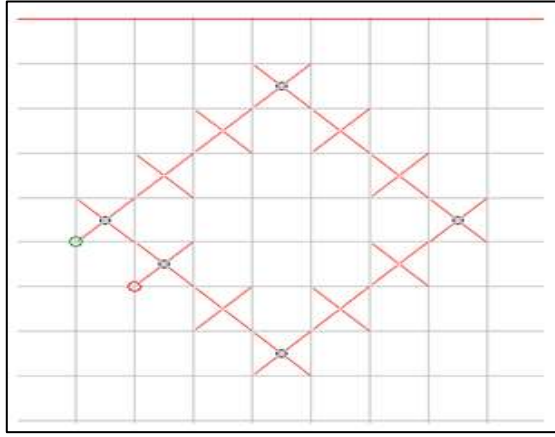
Şekil 6: Kanaviçe tekniği Parametreleri menüsü.

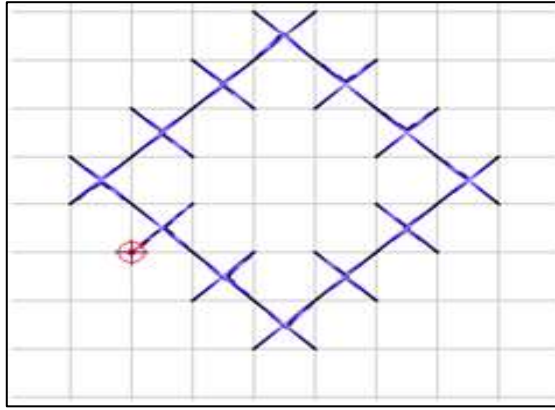
Şekil 7: Kanaviçe ana ekran görüntüsü.

Şekil 8: Kanaviçe tekniği başlama noktası.

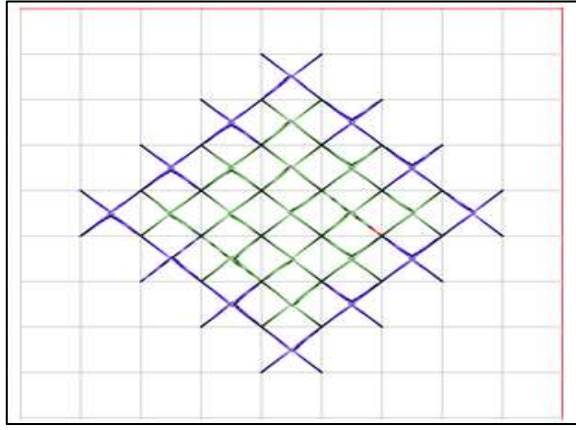
Şekil 9: Kanaviçe tekniğinin çizimi.

Şekil 10: Kanaviçe tekniğinin çiziminin bitmiş hali.

Şekil 11: Kanaviçe tekniğinde renk seçimi.

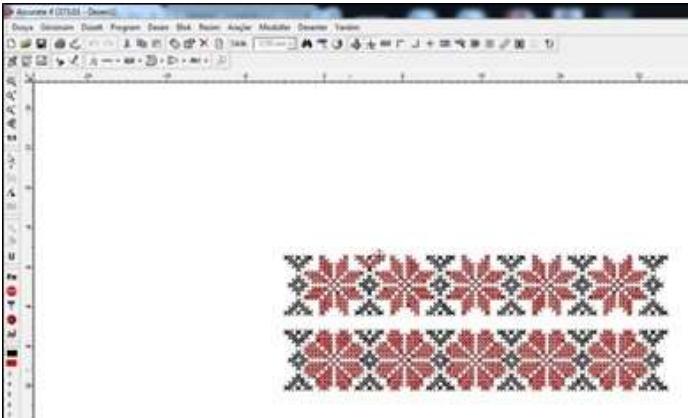

Şekil 12: Kanaviçe tekniğinin ikinci renk çizimi.

Kanaviçe İğne Tekniğinin Accurate4 Nakış Desen Tasarım Programında Tasarlanmasına Örnekler

Resim 1a: Konya merkezinde bulunan kanaviçe tekniği ile yapılmış peşkir.

Resim 1b: Desenin Accurate4 Nakış Desen sisteminde tasarlanması.

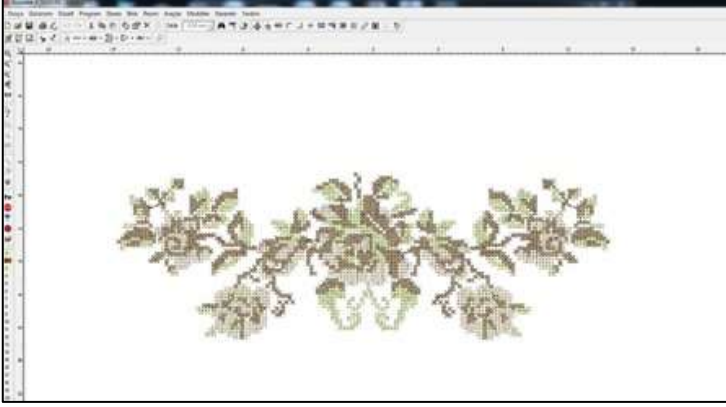
Resim 1c: : Peşkir deseninden yararlanılarak yapılan kese.

Resim 1d: Peşkir deseninden yararlanılarak yapılan gömlek süslemeleri.

Resim 2a: Konya merkezinde bulunan kanaviçe tekniği ile yapılmış yatak örtüsü

Resim 2b: Desenin Accurate4 Nakış Desen sisteminde tasarlanması.

Resim 2c: Gömleđin sırt kısmı

Resim 2d: Gömleđin n kısmı

Sonuç

Türk el sanatlarının zengin ürünlere sahip olan işleme Anadolu Selçuklu döneminden günümüze kadar her dönemde ve her bölgede uygulanmıştır. Bir milletin kültür ve kişiliğinin en canlı belgelerinden sayılan el sanatları; asırlar boyu toplumların, yaşayış, zevk, sanat anlayışı ve el becerisiyle bütünleşerek, insan ruhunun derinliklerinden gelen duygu ve düşüncelerle yoğrularak karşımıza çıkmıştır.

El sanatları içinde önemli bir yeri olan işleme insanların giydiği, kullandığı, yaşadığı yeri süsleme arzu ile ortaya çıkmış gelişerek devam etmiştir. Zaman içinde pek çok işleme teknik ortaya çıkmış ve bu tekniklerden kanaviçe tarihsel süreç içerisinde Anadolu insanının sanatsal beğenisini belirleyen ve estetik anlayışını sergileyen bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Kültürümüzde kanaviçenin geçmişi çok eskilere dayanmamakla birlikte bugün en çok tanınan büyük bir zevk ve özveri ve sevilerek uygulanan işlemler arasında varlığını sürdürmektedir. İşleme tekniğinin basit olması nedeniyle günümüzde ev dekorasyonundan giyim eşyasına kadar pek çok alana uygulanan kanaviçe ürünlere hemen hemen her yerde rastlamak mümkündür.

Ancak teknolojinin gelişmesi, kadınların iş hayatında aktif yer almasından dolayı zamanın kısıtlı olması gibi sebeplerle Anadolu'ya ait özgün motifler geleneksel yaşayış biçimiyle birlikte kaybolup gitme tehlikesi ile karşı karşıyadır.

Yapılan inceleme sonucunda kanaviçe tekniğinin günümüzde de değişmeden varlığını sürdürmesi için Konya da bulunan kanaviçe ürünlerinden bir ürün ele alınmış ve teknik olarak incelenmiştir. İncelenen ürünün Bilgisayar Destekli Nakış Makinelerinde uygulamak için desen kalıbı hazırlanmış ve tüm aşamaları içeren öğretim programı önerisi oluşturmuştur. Ayrıca Konya merkezde bulunan kanaviçe tekniği ile yapılmış ürünlerin desenlerinden yararlanılarak tasarımlar yapılmış ve işlenmiştir. Böylelikle kanaviçenin geleneksel özelliklerinin korunarak uygulanabilmesine olanak sağlanmış, teknolojiye uygun olarak günümüze kazandırılarak işlemlerimizi gelecek nesillere aktarmak amaçlanmıştır.

KAYNAKÇA

Yazılı Kaynaklar

ARLI, Mustafa (1990). *Köy El Sanatları*. Ankara: A.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları.

ARSEVEN, C. Esat (1975). *Sanat Ansiklopedisi*. C. 2, İstanbul.

BARIŞTA, H. Örcün (1997). *Türk İşlemlerinden Teknikler*. Ankara: Gazi Üniversitesi. Mesleki Yaygın Eğitim Fakültesi Yayınları.

BARIŞTA, H. Örcün (2002). *Cumhuriyetten Günümüze Türk Kültürünün Dünü, Bugünü ve Geleceği*. *Türk Kültürü Kongresi*, C. 13. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

ÇELEBİLİK, Gülizar - CİVELEK, Sema (2012). "Sivas İli Çeyiz Kültürü İçinde Kanaviçe İşlemeler". *I. Uluslararası Ankara-Kazan ve Çevresi Halk Kültürü Sempozyumu ve Türk-İslâm Sanatları ve Karma Resim Sergisi Bildiriler Kitabı*, s. 317-328, Ankara.

ÇELEBİLİK, Gülizar (2016). "Milas Ve Çevresinde Bulunan Kanaviçe İşlemelerinin Tür Özellikleri". *Vocational Education*, 1 (4), s. 1-20.

DEMİREL, Emine (2016). "Kanaviçe ve Assisi: İki Farklı Nakış Türünün İncelenmesi". *Uluslararası Türkiye-Çekya İlişkileri Sempozyumu ve Karma Türk Sanatları Sergisi (10 -14 Temmuz 2016)*, s. 380-337.

İLKER, Celale (1992). *Konya Evlerinde ve Müzelerinde Bulunan Kanaviçe İşlemeler*, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

ODABAŞI, Emine – ÖZDEMİR, Melda (2018). "Deri Yüzey Süslemede Kullanılan Dival İşi Tekniği İle Yapılmış Bazı Deri Ürünler". *Vocational Education*, 13 (3), s. 32-51.

ONUK, Taciser (1998). *Osmanlı Çadır Sanatı*. Ankara: Ktb Yayınları.

Elektronik Kaynaklar

URL-1: <http://www.goblenci.com/goblen/goblen-nedir.html> (Erişim:10.01.2016)